

Beretning af legationssekretær Schön vedrørende begivenhederne omkring 9. april 1940 (april—maj 1940).

Den 9. april 1940.

Den 9. April 1940 er Navnet paa nærværende Beretning — denne tunge og bitre Dag, hvor Danmark for første Gang i dets mere end 1000-aarige Bestaaen blev besat af en fremmed Magt. For de allerfleste i Danmark er de i Forbindelse med Besættelsen stedfundne Begivenheder næsten udelukkende knyttet til denne Dag. Selvom der muligvis Mand og Mand imellem i den forløbne haarde Vinter, hvor Talen var faldet paa de strenge Tider, var fremkommet Ytringer om, at det nok blev meget værre, naar Tyskerne kom — Ytringer, som de, der var fremkommet med dem, næppe selv virkelig troede paa —, er Sandheden den, at Besættelsen kom som en fuldstændig Overraskelse for hele Befolkningen.

Det var dog ellers Tider, hvor man indenfor det, der hed Udenrigspolitik, maatte være forberedt paa alle Eventualiteter, ja, hvor man næsten kan sige, at Overraskelsen var blevet gjort til en Del af hele Politikken. Danmark var kommet godt igennem Verdenskrigen, og selvom man hurtigt efter Udbrudet af Krigen i 1939 fik at mærke, at man ikke vilde komme til at opleve saa gyldne Tider som under Verdenskrigen, idet der paa det økonomiske Omraade meget snart taarnede sig mangeartede og store Vanskeligheder op for Danmarks Erhvervsliv, nærrede dog alle det Haab — eller maaske snarere den Forventning —, at det ogsaa denne Gang skulde lykkes at holde Danmark udenfor Krigen. Vi havde jo Ikke-Angrebspakt med Tyskland, og alle i Danmark var enige om at iagttage den strengeste Neutralitets-Politik, hvilken Politik ogsaa blev iagttaget.

For os paa Gesandtskabet i Berlin kom Besættelsen ikke slet saa overraskende. Der havde allerede nogen Tid forinden vist sig Tegn paa, at der indenfor den tyske Hærelæse var noget i Gære, men noget Holdepunkt for, om Planerne og Forberedelserne havde Retning mod Norden eller mod Holland, havde man ikke. Den 31. Marts fik Gesandtskabet imidlertid saadanne Oplysninger, som i Forbindelse med andre maatte gøre det sandsynligt, at de militære Forberedelser, der var igang, havde eller dog kunde have Danmark til Genstand. Som Følge af Danmarks geografiske Beliggenhed vilde der ikke være nogen-somhelst Chance for, at Danmark vilde kunne holdes udenfor, hvis et tysk Angreb skulde blive rettet imod Norge eller Sverige. De Oplysninger, som da forelaa for Gesandtskabet, gik i Korthed ud paa følgende:

For at sikre sig imod — saaledes blev der sagt —, at der fra Vestmagternes Side skulde blive rettet et Angreb mod de svenske Malmlejer via Norge, var Tyskland i Færd med i Swinemünde at samle en betydelig Transportflaade paa ialt 150.000 tons med Tropper, herunder Bjergtropper og med al fornøden Udrustning. Den blotte Tilstedeværelse af en saadan Flaade maatte være et tilstrækkeligt Varsko for Norden, men dertil kom, at der forelaa et andet Forhold, som i Forbindelse med den nævnte Flaadesamling maatte virke stærkt foruroligende. — Som Følge af de mange Ulykker, der i Krigens første Maaneder havde ramt den neutrale Skibsfart paa England, besluttedes det paa det nordiske Udenrigsministermøde i København i Slutningen af Februar, at der fra dansk, norsk og svensk Side gennem de respektive Landes Gesandtskaber i Berlin skulde rettes Henvendelse til den tyske Regering for at søge tilvejebragt en Ordning, hvorved Skibsfarten paa England kunde betrygges. Svenskerne, der havde været hurtigst i Vendingen, havde faaet berammet Tidspunktet for de ønskede Forhandlinger til Begyndelsen af April, medens det ikke havde været Nordmændene og Danskerne, der ganske vist havde taget noget mere Tid til Forberedelse af Henvendelsen til den tyske Regering, muligt at faa noget Svar fra Auswärtiges Amt, trods flere Forespørgsler til Sagen. Umiddelbart inden de svensk-tyske Forhandlinger skulde tage deres Begyndelse, hvilket Tidspunkt altsaa kom til at falde

sammen med Troppekoncentrationen i Swinemünde, meddelte Tyskerne det svenske Gesandtskab i Berlin, at de ikke saa sig i Stand til at forhandle foreløbig, uden at nogen nærmere Grund blev angivet herfor.

Disse to Omstændigheder tydede stærkt paa, at et tysk Angreb var forestaaende, og at Norden denne Gang var Angrebets Retning. Kammerherre Zahle skrev samme Aften, han var blevet bekendt med Troppe- og Flaadekoncentrationen, et Brev til Udenrigsministeren, i hvilket Brev han kort gjorde Rede for de lige nævnte lagttagelser, et Brev som blev medbragt til København og overgivet Udenrigsministeren af Marineattaché, Kommandørkaptajn Kjølens, der den følgende Morgen (1. April) fløj til København paa sit sædvanlige maanedlige Besøg dér.

De nærmest følgende Dage ventede vi med Spænding paa Efterretninger fra Swinemünde. Men først Torsdag den 4. April kom den ulykkebringende Meddelelse. Jeg husker nøje hin Torsdag. Kl. 14.30 vendte Attaché Meinstorp og jeg tilbage fra vor Frokost, som vi den Dag, som saa ofte før, havde indtaget i »Zum schwarzen Ferkel« i Dorotheenstrasse. Allerede i Gesandtskabets Indgangsdør blev vi modtaget af Legationsraad Steensen-Leth og Hr. Kjølens, der i Mellemtiden var vendt tilbage fra København. Hr. Steensen-Leth meddelte, at Gesandtskabet havde modtaget alvorlige Efterretninger, og at det blev nødvendigt, at jeg samme Eftermiddag Kl. 17 fløj til København med en Beretning til Udenrigsministeren. Vi havde ganske vist dengang den Ordning, at Piloterne paa de danske Rutemaskiner imellem København og Berlin som Kuréer medtog Post mellem Udenrigsministeriet og vort Gesandtskab. Maskinen til København Kl. 17 var en dansk Maskine, hvis Pilot havde Post med til København, men for at understrege Beretningens vigtige og alvorlige Karakter, havde Gesandten besluttet at sende en af Tjenestemændene af Sted med Rapporten.

»Ja, saa maa jeg jo hellere tage af Sted«, sagde jeg, hvorpaa jeg straks forlod Gesandtskabet for at faa det nødvendige Udrejsevisum og træffe de nødvendige Rejseforberedelser. Hr. Meinstorp gav sig i Mellemtiden til at maskinskrive Beretningen, hvis Indhold jeg først blev bekendt med, da jeg paany kom tilbage til Gesandtskabet. Jeg havde dog, inden jeg tog af Sted, lige hørt Danmarks Navn nævnt, og som Situationen laa, vidste jeg, hvad det betød. Beretningens Indhold gik i Korthed ud paa følgende:

Mellem Kl. 13 og 14 samme Dag havde Marineattachéen fra to forskellige Kilder — hvoraf den ene hørte til de sikreste, der overhovedet fandtes — modtaget Underretning om, at der vi næste Uge forestod en »Aggression« mod Danmark og Syd-Norge. Disse Operationer skulde kombineres med et Indbrud i Holland, hvilket Angreb dog muligvis først skulde finde Sted noget senere. Endvidere meddeltes det, at Indskibningen af Tropper var paabegyndt i Swinemünde.

Jeg fik de fornødne Instruktioner af Kammerherre Zahle om, hvad der skulde svares, saafremt Udenrigsministeren skulde ønske forskellige Punkter i Beretningen nærmere belyst, og straks efter var jeg paa Vej til Tempelhof Flyveplads. — For en Fuldstændigheds Skyld vil jeg blot her anføre, at Gesandtskabet selvfølgelig straks lod de Oplysninger, som det havde modtaget, gaa videre til det norske Gesandtskab. Vi holdt iøvrigt Nordmændene nøje underrettede om, hvad vi erfarede i de Dage og vice versa.

Vejret var mørkt og trist. Det regnede og blæste, og paa Tempelhof Flyveplads stod der Vand i flere Centimeters Højde. I Regn og Rusk stod vi og ventede paa Pladsen, inden vi kunde gaa ombord i Flyvemaskinen. Omsider kom vi af Sted — hvor langsomt alt syntes at gaa —, og i tunge Regnskyer fløj vi op gennem Nord-Tyskland. Først nu fik jeg Tid til at gennemtænke Betydningen af det Budskab, jeg havde med. Jeg havde jo nok ved tidligere Lejligheder gjort mig Forestillinger om et tysk Indfald i Danmark, men helt anderledes var det nu, da det truende Angreb var en Aktualitet. Man gør sig mange Tanker i en saadan Situation uden dog i fuldt Omfang at fatte den Ulykke, der skulde komme. Trods alle onde Varsler var Haabet der dog endnu. Det kunde jo være, at Planerne i sidste Øjeblik blev opgivet paa samme Maade, som det Angreb paa Belgien og Holland, der havde været planlagt til den 11. November 1939. Eller var det hele maaske blot løse Rygter. Kendsgerningerne, Transportflaaden i Swinemünde og de opgivne Skibsforhandlinger talte dog deres tydelige Sprog, og de meget sikre Kilder, nej der kunde ingen Tvivl være om, at det var Alvor denne Gang.

Kl. 18.30 gled vi ned paa Kastrup Flyveplads. I en Bil begav jeg mig straks til Østre Allé 5, og paa Slaget 7 overgav jeg Kammerherre Zahles Beretning til Udenrigsministeren, der i Forvejen af Gesandtskabet var blevet adviseret om mit Komme. Ministeren vilde straks have permitteret mig, men jeg bad ham om at læse Beretningen først,

idet jeg bemærkede, at der jo kunde være noget deri, som han ønskede at spørge mig om. Da Ministeren havde læst Beretningen, rejste han sig op og bød mig farvel uden at sige et eneste Ord om, hvad han havde læst.

Da jeg paany stod i Østre Allé, følte jeg mig noget forstemt. Jeg havde svært ved at forstaa, at en Udenrigsminister i en saa alvorlig Situation ikke havde eet Spørgsmaal at stille til den, der havde forladt Berlin blot faa Timer forinden. Jeg gik langsomt ned til Trianglen for at tage en Linie 3 for at køre ud til Frederiksberg, hvor jeg skulde tilbringe Aftenen hos min Familie. Sporvognen kørte for Næsen af mig, og inden den næste Sporvogn kom, havde mine Tanker dirigeret mig i en anden Retning. Jeg syntes ikke, jeg havde udført mit Hverv tilfredsstillende ved blot som et Postbud at have afleveret den mig betroede Beretning. Jeg tog derfor ned til Ministeriet, hvor jeg telefonisk satte mig i Forbindelse med en højtstaaende Embedsmand, hvorunder Sager' vedrørende Danmarks Udenrigspolitik hører. Efter et Kvarters Forløb indfandt den paagældende sig i Ministeriet. Jeg refererede Indholdet af Beretningen for ham og understregede og kommenterede den paa de Punkter, hvor jeg ansaa det for at være af Betydning. Efter at vi havde talt sammen en halv Times Tid, skiltes vi.

Det havde været Meningen, at jeg skulde være fløjet tilbage til Berlin allerede om Fredagen (den 5.), men Afrejsen blev i sidste Øjeblik udsat til om Lørdagen. Med Luftkureren Fredag Eftermiddag sendte Kammerherre Zahle paany en Beretning til København om den politiske Situation. Denne Beretning blev af mig afhentet i Kastrup og afleveret til Udenrigsministeren; en Kopi af den bragte jeg straks efter fra Udenrigsministeren til Kabinetssekretæren. I denne Beretning nævnte Kammerherre Zahle, at den svenske Gesandt i Berlin, der forstaaeligt ogsaa var urolig over Troppekoncentrationen i Swinemünde, personlig havde henvendt sig til Statssekretær Weizsäcker i Auswärtiges Amt og spurgt ham om Hensigten med denne Transportflaade. Det Svar, Gesandten havde faaet paa sin Forespørgsel, havde nærmest været efter Recepten, at det ikke vedkom ham. Altsaa et yderligere memento. Ogsaa den 6. og den 8. sendte Kammerherre Zahle Beretninger hjem, i hvilke Situationens Alvor atter og atter understregedes.

Umiddelbart inden min Afrejse den 6. spiste jeg Frokost hos Wivex sammen med Mor. Som en underlig Skæbnens Ironi spillede Orkestret, umiddelbart inden jeg gik, Musikken til »Der var engang«. Med Midsommertivens »... og med Sværdet i Haand skal hver udenvælts Fjende berede os kende« i Ørene tog jeg Afsked. Man vil forstaa mine Følelser i det Øjeblik. Efter den Maade, paa hvilken man paa ansvarlige Steder i København havde modtaget Advarslen fra Berlin, kunde man just ikke sige, at det var Beredthed, der kende-tegnede os.

Jeg fik et haandskrevet Brev med fra Udenrigsministeren til Kammerherre Zahle. Brevet var i nøje Overensstemmelse med den Opfattelse, jeg havde faaet af Indstillingen derhjemme.

»Tak for Deres Beretning af 4. ds. Den har unægteligt sat Sindene i Bevægelse herhjemme, men vi er ikke helt klare over, hvilke Konklusioner vi skal drage. Vi ser ikke ret, at det kan være i Tysklands Interesse at udvide Krigen til Norden og bemægtige sig Danmark.« Saadan omtrent lød Ordene i Brevets første Halvdel. Der var vistnok lidt flere, som jeg ikke længere husker, men de var uden Betydning. I Brevets anden Halvdel meddelte Ministeren, at Direktøren vilde komme til Berlin om Mandagen (den 8.) for at tale med en Bekendt med det Formaal at faa — de før omtalte — Skibsforhandlinger i Gang. Der stod ganske vist Skibsforhandlinger i Brevet, men det var selvsagt Meningen — det gaar jeg da ud fra —, at Direktøren ved samme Lejlighed eller vel først og fremmest skulde se at bringe paa det rene, hvor meget der laa bag Angrebsplanerne mod Danmark. Man syntes øjensynligt at have glemst, at der i Beretningen af 4. April stod »i næste Uge«. Thi ellers maatte man da have været forberedt paa, at Rejsen eventuelt kunde komme for sent. Den blev iøvrigt opgivet om Mandagen, idet den tyske Gesandt i København, saavidt jeg har forstaaet, fra-raadede den.

Og medens den tyske Gesandt i København for en særlig indbudt Kreds i Dagmar Teatret foreviste Filmen »Feuertaufe« — Filmen om det tyske Luftvaabens Ødelæggelser i Polen —, fløj jeg tilbage til Berlin. Det var naturligvis ikke nogen Tilfældighed, at den tyske Gesandt havde indbudt til den Forevisning, netop 3 Dage inden de tyske Bombemaskiner skulde brumme truende over København. Tyskerne ønskede øjensynligt at vise »de interesserede«, hvorledes det gik, naar man ikke makkede ret. Samme Dag fandt for-øvrigt en tilsvarende Forevisning Sted i Oslo.

Saanart jeg var naaet tilbage til Berlin Lørdag Aften, aflagde jeg Referat fra min Rejse for Kammerherre Zahle. Jeg maatte naturligvis gøre ham bekendt med den store Skepsis, med hvilken hans Beretning var blevet modtaget i Ministeriet.

Søndag den 7. April om Formiddagen tog jeg ind paa Gesandtskabet. Der var heldigvis intet foruroligende Nyt. Paa et Tidspunkt, hvor man følte, at Uvejret kunde bryde løs hvert Øjeblik, betød »intet Nyt« en Lettelse. Ikke paa noget Tidspunkt har jeg i højere Grad end i disse Dage følt Sandheden af »no news good news«. Men denne Gang blev det kun en stakket Frist. Om Eftermiddagen, som jeg tilbragte i Lichterfelde hos Steensen-Leths, kunde Marineattachéen fortælle os, at Transportflaaden nu havde forladt Swinemünde i vestlig Retning, men med ukendt Maal. Udenrigsministeriet (og Marineministeriet) blev straks telefonisk underrettet herom af Gesandtskabet, ligesaa det norske Gesandtskab. Med »ukendt Maal« hed det, men set paa Baggrund af de Oplysninger, vi havde, kunde der desværre ikke være større Tvivl om, at Maalet var Danmark og Norge. Hvis der hos os i Berlin endnu var noget Haab om, at det Angreb, der nu skulde iværksættes, ikke angik os, var det i hvert Fald meget ringe. Den følgende Dag — Mandag den 8. April — kendte vi allerede om Formiddagen med Sikkerhed den tyske Flaades Retning. Under en Telefonsamtale, som en af de danske Korrespondenter i Berlin havde ført med sit Blad i København, havde man fortalt ham, at Passagererne paa den første Færge over Storebælt om Morgenen havde kunnet iagttage noget interessant. Paa Grund af den Aflytning, der altid fandt Sted af Bladkorrespondenternes Telefonsamtaler, var man ikke kommet nærmere ind paa, hvori det interessante bestod, men vi vidste Besked. Nu vilde det blot være et Spørgsmaal om Timer, og Begivenhederne vilde tage en voldsom Udvikling. Det var jo den samme Morgen, paa hvilken vi havde modtaget Meddelelse om, at England havde udlagt Miner paa visse Steder i de norske Territorialfarvande for at forhindre den svenske Malmtransport til Tyskland. Mandag Aften spiste jeg til Middag hos Landbrugsattaché Jacobsen sammen med den finske Gesandt, Wuorimaa, Legationsraad Stang, Legationssekretær Ingstadt og Legationssekretær Wulfsberg fra det norske Gesandtskab, Handelsraadgiver Vinell og Landbrugsattaché Bågenholm fra det svenske Gesandtskab og Hr. Steensen-Leth. Den danske og den norske Gesandt var ogsaa indbudt, men havde sendt Afbud som Følge af den truende Situation. Radioen indtog den Aften en særlig fremtrædende Plads. Med spændt Opmærksomhed lyttede vi til Meddelelserne om, at engelske Undervandsbaade havde sænket en Række tyske Undervandsbaade i Skagerak og Kattegat, og vi forstod, at nu var Kampen om Norge begyndt. Da jeg ved 2-Tiden tog afsked med Hr. Stang, skete det iøvrigt med følgende Bemærkning, fremsat i Tilslutning til en Historie, der var blevet fortalt i Selskabet tidligere paa Aftenen: »og nu haaber jeg ikke, at vi, naar vi vaagner i Morgen, er blevet Landsmænd«. Det var vi dog ikke blevet, men i den Mening, hvori Bemærkningen var blevet fremsat og opfattet, var det nu ikke saa langt fra.

Autentiske Oplysninger om, hvad der skete i København i disse Dage, og om, hvad Regeringen foretog for at sikre Danmarks Uafhængighed, har det hidtil ikke været muligt at faa. Det nedenstaaende gengivne hidrører i det væsentligste fra Oplysninger, som jeg indhentede under et Besøg i København i Dagen 11.—17. April. Da Oplysningerne angaar Forhold og Begivenheder, som jeg ikke selv har Førstehaandskendskab til, kan jeg ikke gengive dem med den samme Sikkerhed for deres Rigtighed, som for hvad der ellers her er skrevet. Men jeg har ingen Grund til at antage, at hvad der nu meddeles, ikke skulde være i Overensstemmelse med Sandheden. Rigtigheden bestyrkes jo iøvrigt af, hvad der skete. Men der er selvsagt en Fare for, at jeg ikke har faaet alt med. Jeg føler mig tilmed overbevist om, at der er foregaaet flere Drøftelser om Situationen, end jeg her er i Stand til at berette om. Oplysningerne her kan derfor ikke anses for at være fuldstændige.

Den 4. April Kl. 10 om Aftenen — 3 Timer efter at jeg havde afleveret Kammerherre Zahles Beretning til Udenrigsministeren — bad Statsministeren og Udenrigsministeren om Foretræde for Kongen, der iøvrigt havde Selskab den Aften. Det er mig ikke bekendt, hvad der drøftedes ved dette Møde, men det er næppe urigtigt at antage, at Kammerherre Zahles Beretning var Emnet.

Den 5. April forhandlede Udenrigsministeren til forskellig Side; jeg saa bl. a. tilfældigvis den tidligere Udenrigsminister Erik Scavenius gaa ind i Udenrigsministeriet den Dag. Da jeg om Aftenen afleverede Kammerherre Zahles anden Beretning, som jeg havde hentet i Kastrup, gjorde Udenrigsministeren da ogsaa et særdeles træt Indtryk.

Medens det, som nævnt, er mit bestemte Indtryk, at Ministeriet — i hvert Fald indtil den 8. om Middagen — havde meget svært ved at tro, at der kunde være nogen Fare

for Danmark, besluttedes det dog at sende Prins Axel til Berlin. Formaålet med denne Rejse var — saa hed det sig —, at Prinsen skulde søge at faa de for Danmark saa livsvigtige Skibsforhandlinger i Gang, men det var dog selvsagt først og fremmest et Ønske om at blive orienteret om, hvorvidt Rygterne om det forestaaende Angreb paa Danmark havde noget paa sig. Det var Prinsens Hensigt at opsøge Göring og Storadmiralen. Den 7. om Aftenen — (det var Søndag) — ankom Prinsen til Berlin med Toget fra København. Det lykkedes imidlertid ikke Prinsen at komme i Forbindelse med nogen af de paagældende om Mandagen — Grunden hertil er indlysende —, og først om Tirsdagen havde Prinsen sin Samtale med Göring. Da var det jo imidlertid allerede for sent. Nogen Samtale med Storadmiralen fandt af samme Grund ikke Sted.

Saavidt bekendt, blev der i Dagen mellem den 6. og 8. — uden at jeg dog er i Stand til nærmere at kunne angive de nøjagtige Tidspunkter — forhandlet baade indenfor Regeringen og med Cheferne for de to Værn, ligesom der blev holdt et Møde i Forsvarsministeriet. Paa hvilket Grundlag disse Forhandlinger fandt Sted, er mig ikke bekendt. Nogen endelig Beslutning syntes Regeringen dog ikke at have taget, dens Holdning syntes i hvert Fald for en udenforstaaende lagttager at have været præget af Raadvildhed og Ubeslutsomhed blandet med en enestaaende Optimisme.

I Berlin var det gennem en engelsk Radioudsendelse Kl. 8, at Meddelelsen om de tyske Troppers Indrykning i Danmark først naaede os. Ingen paa Gesandtskabet havde lyttet til denne Radioudsendelse, men ved 8.30 Tiden underrettede den amerikanske Chargé d'Affaires, Mr. Kirk, os derom pr. Telefon. Hr. Steensen-Leth tog straks ind til Hotel Bristol for at underrette Prins Axel. Lidt senere indfandt Mr. Kirk sig hos Kammerherre Zahle og tilbød sin Hjælp for det Tilfælde, at der var noget, han kunde være os behjælpelig med. Lidt over Kl. 10 fik vi at vide, at »Oberkommando der Wehrmacht« kort forinden ved en »Sondermeldung« gennem den tyske Radio havde udsendt Meddelelse om Begivenhederne i Danmark og Norge. Nu var Tivvlens Tid forbi. Vi gik op til Kammerherren, der omtrent samtidig med en Verbalnote fra Auswärtiges Amt modtog en Genpart af det Memorandum, der samme Morgen af den tyske Gesandt i København var blevet overrakt til Udenrigsministeren.

Vi drøftede kort Begivenhederne og deres Konsekvenser, besluttede saa at lukke op for Radioen for at høre, hvad der blev sagt fra København. Vi fik lige hørt en Meddelelse om, at det var blevet Bladene forbudt i de første Timer at udsende Løbesedler. Derpaa meddelte Speakeren, at der vilde blive spillet Musik af Carl Nielsens »Maskarade«. — Maskarade som første Udsendelse, bortset fra det egentlige Meddelelsesstof — efter at Landet var blevet besat af en fremmed Magt. Til Statsradiofoniens Undskyldning tjener dog, at man næppe da var klar over den dybe Ironi i, at man til Situationen havde valgt Musik til en Opera med netop dette Navn, omend det var ægte dansk Musik. Vi drejede hurtigt af for Radioen igen. Regeringens Meddelelse og Kongens Budskab i Anledning af de tyske Troppers Indrykning i Danmark var allerede om Morgenen blevet udsendt gennem den danske Radio, men ingen paa Gesandtskabet havde hørt denne Udsendelse.

I Løbet af Formiddagen indfandt et ikke ringe Antal fremmede Gesandter sig hos Kammerherre Zahle.

Jeg spiste Frokost med Kammerherrens den Dag. Til Stede var desuden Prins Axel, Hr. Steensen-Leth, Hr. Kjølens og Hr. Meinsterp. Paa den for Danmark saa skæbnetunge Dag sad denne lille Kreds af Danske i Berlin og talte om, hvad der optog os alle, Danmarks Fremtid. Jeg vil sent glemme denne Frokost.

Kl. 5 om Eftermiddagen fløj Prins Axel tilbage til København.

Om Aftenen den 9. April havde jeg Vagt paa Legationen. Noget af Interesse skete der ikke paa denne Vagt, hvad heller ikke var at vente. Nu forekom det En saa formaalsløst at vaage, thi hvad der var hændt paa denne Dag, lod sig ikke ændre, men stod fast i sin haarde og bitre Virkelighed.

Onsdag Eftermiddag (den 10.) ved 6-Tiden blev Kammerherre Zahle kaldt til Udenrigsminister v. Ribbentrop, der havde ønsket en Samtale med ham. Noget særligt havde Hr. v. Ribbentrop ikke at fortælle Kammerherren; det meste var en Gentagelse af, hvad der havde staaet i den tyske Regerings Memorandum, men Rigsudenrigsministeren ønskede øjensynligt ved en Samtale med Kammerherren saa at sige at bryde Isen overfor Gesandtskabet efter Besættelsen for derved at vise, at denne ikke skulde medføre nogen

Ændring i det danske Gesandtskabs Stilling overfor det tyske Udenrigsministerium. Da Kammerherren ønskede, at Udenrigsministeriet snarest skulde gøres bekendt med den stedfundne Samtale, fløj jeg den følgende Eftermiddag til København med en Beretning herom. Post-, Telefon- og Telegrafforbindelsen mellem Tyskland og Danmark var nemlig endnu ikke blevet genoptaget.

Denne Gang forlod jeg Tempelhof i Snestorm, og op gennem Nord-Tyskland passerede vi gennem flere Snebyger. Det var mørkt og stormfuldt, Sindet ligesaa; som Ugedagen forinden havde de himmelske Magter sørget for det rette Akkompagnement.

Ved Ankomsten til Kastrup mødte jeg de første tyske Soldater paa dansk Grund; det var Vagtposterne paa Flyvepladsen. Det Indtryk, dette Syn maatte gøre paa mig, behøver jeg vist ikke at beskrive. Straks efter Ankomsten begav jeg mig med min Beretning til Ministeriet — det havde denne Gang ikke den samme Hast som sidst —, hvor jeg vilde opsøge den Embedsmand, som jeg havde talt med hin Torsdag Aften.

Efter at jeg havde afleveret mit Brev, tog jeg straks Afsked, da den paagældende var travlt optaget. Den 9. April fremkaldte jo mange nye Spørgsmaal, som der hastigt maatte tages Stilling til i Centraladministrationen. Udover Veksling af nogle ligegyldige Bemærkninger i Ministeriets Gange og Korridorer, talte jeg i de 6 Dage, jeg denne Gang blev i København, ikke med nogen af Udenrigsministeriets højerestaaende Embedsmænd, der — det skal indrømmes — ogsaa havde nok at tage Vare paa. Derimod drøftede jeg den svundne Uges Begivenheder med andre Embedsmænd i Ministeriet. Sent skal jeg dog glemme de mange Ansigtsudtryk, der genspejlede Sorg og Bekymring. Thi medens der blandt Befolkningen utvivlsomt herskede Ukendskab til Rækkevidden af det passerede, var der blandt Embedsmændene i Udenrigsministeriet næppe større Tvivl om, hvad Ørnens Klo kunde komme til at betyde. Indenfor Administrationen mærkedes det tilmed meget snart, hvor lidt der var blevet tilbage af vor fordums fulde Handlefrihed.

En af Dagene havde jeg en Times Samtale med Viceadmiral Rechnitzer og Kommandør Hammerich. Under denne Samtale nævnte Viceadmiralen, at han havde modtaget et Brev fra den tyske Storadmiral, i hvilket Brev denne beklagede, at Forholdene havde udviklet sig saaledes, at det skete var blevet nødvendigt. Jeg bemærkede hertil, at jeg aldrig havde været nogen Ynder af Kondolencer i slige Situationer, men naar Kondolencen tilmed kom fra en, der havde sit Medansvar for Ulykken, forekom det mig, at man helst maatte have været foruden. Thi Storadmiralen kunde naturligvis ikke melde sig fra, hvormeget Beslutningen om Angreb paa Danmark end kunde have været ham imod.

Det var naturligvis vanskeligt blot ved et Par Dages Besøg at danne sig noget virkeligt Indtryk af, hvorledes den almindelige danske Befolkning tog Besættelsen. At Besættelsen var kommet ganske bag paa Befolkningen, var utvivlsomt, og i Begyndelsen forstod de fleste, som nævnt, næppe Rækkevidden af det passerede og indsaa næppe heller, hvad Besættelsen vilde komme til at betyde for os baade i national, politisk og økonomisk Henseende. Selve Besættelsesdagen havde der endog været adskillige, der øjensynlig havde faaet det Indtryk, at der var Tale om en Art Flaadebesøg. Saaledes opførte de sig i hvert Fald. Saadanne Foreteelser forsvandt imidlertid hurtigt, Folk blev alvorligere; de syntes at tænke mere. Men Tankerne vendte indad, fordi Situationen ikke tillod at give dem det ydre Udtryk, som de under andre Forhold vilde have faaet. Det var, som om der under Overfladen groede noget, der skulde bryde frem, naar Tiden var inde. Helt knuget var Nationen dog ikke, og det københavnske Smil var ikke helt forsvundet; at heller ikke det danske Humør fornægtede sig, var der mange Eksempler paa. For blot at nævne et enkelt: De tyske Besættelsestropper blev straks døbt »Frelsens Hær«; de var jo kommet for at frelse os fra de grumme Englændere.

De tyske Soldater saa man ikke meget til i København; i hvert Fald ikke i de Dage, jeg var der. De opførte sig iøvrigt overalt saare korrekt. Bortset fra de allerførste Nysgerrighedens Dage overlod Befolkningen dem ganske til sig selv. Der var ingen Fraternisering mellem Befolkningen og Tropperne, men en vis kølig Holdning fra Befolkningens Side. Paa Gaden lod Folk, som om de slet ikke saa de fremmede; de saa, kan man næsten sige, igennem dem. Det var paa denne Maade, og den var tilmed ikke helt behagelig for de fremmede, der blev reageret fra Danskernes Side. Mærkeligt nok, at vi Danske, som maaske mindre end de fleste andre Folk i Historien havde været undergivet fremmed Herredømme, næsten alle straks og ganske uvilkaarligt fandt den samme »Løsning« paa et ikke helt let Spørgsmaal. Eller var det maaske blot et Udslag af vor Hang til at søge at undgaa at se det ubehagelige i Situationen.

København oplevede sine første mørkelagte Nætter. Der havde nu i næsten et Aar været snakket Mørklægning i Danmark, og man havde omsider besluttet, at der skulde holdes Mørklægningsøvelse den 17. April, et meget passende Tidspunkt, for da vilde der være Fuldmaane. Men den 9. April blev Danmark mørkelagt med en halv Dags Varsel, og den blev tilmed gennemført paa en Maade, som maatte imponere selv den der, som jeg, kom fra Berlin, og hvor vi ellers var vant til Mørklægning. Jovist, vi Danske kan, naar vi vil og skal.

Det havde været Mening, at jeg skulde være vendt tilbage til Berlin Mandag den 15. April. Der var imidlertid ingen Forbindelse den Dag, heller ikke den følgende, og først Onsdag den 17. April kunde jeg rejse tilbage. Efter min Ankomst til Berlin aflagde jeg Beretning for Kammerherre Zahle om mine Iagttagelser og mine Indtryk fra Besøget i København.

Fredag den 19. April rejste det norske Gesandtskab fra Berlin. Omkring Kl. 13.30 havde Gesandten med Stab faaet Ordre til at forlade Berlin med et Tog, som skulde afgaa fra Lehrter Bahnhof endnu samme Dag Kl. 16.16. Kun smaa 3 Timer blev der saaledes givet Gesandtskabets Medlemmer til at bryde op og træffe de nødvendige Rejseforberedelser. Paa Banegaarden ved Afskeden var en Række Medlemmer fra det svenske Gesandtskab med Gesandten i Spidsen. Fra det danske Gesandtskab var mødt Kammerherre Zahle og Frue, Hr. Steensen-Leth og Frue, Hr. Kjølser og jeg. Andre Diplomater var ikke tilstede ved Afskeden, men dette skyldtes utvivlsomt, at Afrejsen var blevet beordret med saa kort Varsel, at kun det danske og det svenske Gesandtskab i Tide havde naaet at faa Underretning herom.

Det norske Gesandtskab var borte, snart skulde flere følge efter, men det danske Gesandtskab fortsatte sit Arbejde under de ændrede Forhold.

April—Maj 1940.